

УДК35.1

О. М. ПЕТРОС

**ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ГРУП ІНТЕРЕСІВ
У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ**

Досліджено рівневу структуру державної політики у сфері соціального захисту населення на місцевому рівні. Обґрунтовано пріоритетні напрями інституціалізації представництва груп інтересів у системі державної політики соціального захисту на місцевому рівні.

Levels of system of a state policy in sphere of social protection of the population at local level are investigated. Instructions of a priority of formation of institutes of representation of groups of interests in state policy system social protection at local level are offered.

Забезпечення гідного рівня життя кожного громадянина незалежно від місця його проживання є ключовим завданням державної соціальної політики на сучасному етапі. Вирішення цього завдання потребує віднаходження дієвих і ефективних механізмів удосконалення державної політики соціального захисту на місцевому рівні, особливе місце серед яких належить забезпеченню умов для якомога повнішого представництва груп інтересів в інституційних структурах усіх рівнів.

На сьогодні в Україні чимало зроблено у сфері обґрунтування наукових засад державної регіональної політики [1; 3; 4]. Актуальною і багатою на дослідження є також тема державної політики у сфері соціального захисту. Разом з тим недостатньо вивченими залишаються питання, які потребують комплексного вивчення державного регулювання процесами соціального захисту на місцевому рівні.

Метою статті є визначення основних напрямів інституціалізації представництва груп інтересів у системі державної політики соціального захисту на місцевому рівні.

Завдання, спрямовані на досягнення визначеної мети:

– дослідити рівневу структуру державної політики у сфері соціального захисту населення на місцевому рівні;

– обґрунтувати пріоритетні напрями інституціалізації представництва груп інтересів у системі державної політики соціального захисту на місцевому рівні.

Реалізація державної політики соціального захисту на місцевому рівні обумовлена специфікою не лише соціальної, а й регіональної політики держави. Тому для дослідження існуючих практик і визначення перспективних напрямів удосконалення державної політики соціального захисту на основі обґрунтування напрямів щодо забезпечення найбільш повного представництва інтересів населення територій варто детальніше зупинитися на розгляді поняття “регіональна політика”.

Регіональна політика держави передбачає систему дій держави, спрямованих на підтримку здійснення місцевого самоврядування в кожному регіоні країни при безумовному врахуванні загальнодержавних інтересів. Таким чином, державна

регіональна політика виступає невід’ємною складовою політики держави, спрямованої на організацію території країни відповідно до прийнятої державної стратегії розвитку.

Разом з тим, об’єктивними передумовами регіональної політики виступають структурна неоднорідність простору країни в природно-географічному, ресурсному, економічному, соціальному, етнічному і політичному аспектах. А отже, подібна неоднорідність змушує будь-який захід вживати з урахуванням інтересів і особливостей регіонів [4, с. 18].

Системний підхід до формування і реалізації регіональної політики держави вимагає чіткого визначення її об’єкта і суб’єкта, а також формулювання її цілей і завдань та визначення принципів, засобів і механізмів їх здійснення.

Як відомо, об’єкт будь-якого управління є тим, на що спрямовано керівний вплив суб’єкта управління. Об’єктом регіональної політики держави є регіон. Регіон – (франц. *region*, від лат. *regio* – область, район) – територія, яка відрізняється від інших територій за низкою ознак і характеризується певною цілісністю та взаємопов’язаністю її складових елементів [3, ст. 212].

У Декларації щодо регіоналізму в Європі у п. 2 ст. 1 записано, що регіон визначається національною конституцією або законом, які гарантують його автономію, самобутність, владні повноваження та організаційний устрій. Разом з тим, в Україні досі офіційно не визначено зміст поняття “регіон”, його статус, повноваження.

На основі узагальнення діючих підходів до класифікації регіонів В. Вакуленко, В. Мамонов, Ю. Шаров сформулювали найбільш загальні критерії їх розмежування та розробили на їх основі класифікацію регіонів [Там само]: за адміністративно-територіальним устроєм: республіка, область, місто район області, за економічною спеціалізацією: паливно-енергетичний комплекс, агропромисловий комплекс, територіально-виробничий комплекс; за централізацією програм: інвестиційного розвитку, вільні економічні зони, розвиток депресивних територій; за природнокліматичною спільністю: Схід, Захід, Північ, Південь, Центр.

На нашу думку, дослідники залишили поза увагою головний, основоположний елемент регіональної структури і ключовий об’єкт регіональної політики – соціальну структуру, яка є не тільки критерієм розмежування, але й існування регіонів як таких. Для реалізації регіональної політики суттєве значення має розуміння регіону саме як соціально-територіальної спільності людей [2, с. 101].

Досліджуючи структуру державної політики соціального захисту на місцевому рівні, слід розрізняти державну регіональну соціальну політику та соціальну політику регіону. Державна регіональна соціальна політика формується в центрі, здійснюється суб’єктами соціальної політики, що є представниками центральної державної влади, центральних громадських об’єднань. Суб’єктами соціальної політики регіону є регіональні органи державної влади, органи місцевого самоврядування, організації, громадські організації, підприємства й інші суб’єкти регіональної соціальної політики (рисунок).

На державу як носія загальнонаціональних інтересів покладається провідна роль у створенні та постійному вдосконаленні як концептуальних основ, так і інституціональних механізмів реалізації державної регіональної політики соціального захисту на місцевому рівні. Але практика демократизації та різні форми

політичної участі населення в суспільному житті багатьох країн свідчить, що в умовах зростання багатогранності напрямів діяльності суспільства, його диференціації та індивідуалізації в усіх сферах суспільного життя, будь-який державний апарат не спроможний враховувати місцеві особливості соціального розвитку. Тому для більш ефективного управління соціальним захистом у країні має зростати роль регіонального і місцевого самоврядування.

Суб'єкти і рівні державної політики у сфері соціального захисту		
<i>Національний рівень</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – Президент України; – Верховна Рада України; – Кабінет Міністрів України; – міністерства та відомства; – інші центральні органи виконавчої влади 	<u>Всеукраїнські</u> <ul style="list-style-type: none"> – профспілкові об'єднання; – об'єднання роботодавців; – громадські об'єднання; – політичні партії і блоки; – координаційні ради 	
<i>Регіональний рівень</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – Рада міністрів АРК; – обласні державні адміністрації; – державні адміністрації міст Києва та Севастополя; – територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади 	<ul style="list-style-type: none"> – Верховна Рада АРК; – обласні ради; – міські ради міст Києва та Севастополя 	<ul style="list-style-type: none"> – профспілкові об'єднання; – об'єднання роботодавців; – громадські організації; – політичні партії; – координаційні ради тощо
<i>Місцевий рівень</i>		
<ul style="list-style-type: none"> – районні державні адміністрації 	<ul style="list-style-type: none"> – Районні ради; – міські, селищні і сільські ради та їх виконавчі органи; – районні у місті ради (у разі створення) та їх виконавчі органи; – органи самоорганізації населення 	<ul style="list-style-type: none"> – професійні спілки; – об'єднання роботодавців; – громадські організації; – політичні партії; – координаційні та наглядові ради; – Фізичні особи; – юридичні особи

Рисунок. Рівнева структура державної політики у сфері соціального захисту населення на місцевому рівні

У свою чергу, аналізуючи суб'єкти соціальної політики регіону, варто враховувати той принциповий момент, що регіони, постійно породжуючи інтереси, можуть виразити їх лише опосередковано. Конкретним носієм внутрішньо регіональних інтересів є населення, що проживає в ньому, а основним суб'єктом регіональної політики у сфері соціального захисту є людина, з її потребами й інтересами. Очевидно й те, що в складі населення кожен мешканець регіону є особистістю, представником трудового колективу, членом політичної партії чи громадської організації, що породжує існування різноманітних груп інтересів. І з яких би позицій не виступали ці групи, інтереси, що ними відстоюються, будуть значно відрізнятися від загальних регіональних. А отже, шляхи вдосконалення соціальної політики регіону полягають у розвитку соціального діалогу з громадськими організаціями, які є більш наближеними до інтересів громад і регіонів та створенні умов для інституціалізації представництва різних груп інтересів у сфері соціального захисту на місцевому рівні.

У структурі державної політики у сфері соціального захисту населення на місцевому рівні існує три основні рівні: національний, регіональний і місцевий рівень. Суб'єктами соціального захисту населення на місцевому рівні є центральні і місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які в межах наданих їм прав і компетенції здійснюють управління соціально-економічним розвитком регіонів.

Перспективні напрямки вдосконалення державної політики соціального захисту на місцевому рівні полягають у розвитку соціального діалогу з приватними і публічними інституціями з метою забезпечення найбільш повного представництва існуючих груп інтересів на всіх рівнях системи державної регіональної політики у цій сфері.

Література:

1. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : [монографія] / З. С. Варналій, А. І. Мокій, О. Ф. Новикова [та ін.] ; за ред. З. С. Варналій. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.

2. Регіональна економіка : словник-довідник / [О. Д. Богорад, О. М. Невелєв, В. М. Падалка, М. В. Підмогильний] – К. : НДІСЕП, 2004. – 346 с. – (НДІ соціально-економічних проблем міста).

3. Вакуленко В. М. Стратегічне планування на місцевому та регіональному рівнях : навч. посіб. / В. М. Вакуленко, В. В. Мамонова, Ю. П. Шаров. – Ужгород : Патент, 2004. – 198 с.

4. Петроє О. М. Особливості державної політики соціального захисту на місцевому рівні // Розробка моделей організації управління соціальним захистом населення: національний та зарубіжний досвід : навч.-метод. посіб. для слухачів дистанц. курсу // О. М. Петроє, М. В. Кравченко; (Асоц. міст України та громад); (Серія навчальних програм для працівників місцевого самоврядування / за заг. ред. В. М. Пітцика ; Кн. 19). – К., 2007. – С. 100–111.

Надійшла до редколегії 21.01.2009 р.